

SBURATORUL *Literar*

REVISTA-SAPTAMANALA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SUMARUL No. 44

- E. Lovinescu* . . . . . Există • literatură română?
Vladimir Streinu . . . . . Oglinzi...
Victor Eftimiu . . . . . Amintirile, uitarea...
Ion Călugăru . . . . . Pe mine nu mă doare...
Mihail Celarțanu . . . . . Tot animal
Alice Soare . . . . . Strigojul
Sanda Movilă . . . . . Incă o pasăre
Ilarie Voronca . . . . . Gară de provincie

Cronica Dramatică: F. ADERCA ✓

Insemnări Literare

44

SBURATORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

Abonamente: pentru un an Lei 100.—

LEI 2.—

„ „ $\frac{1}{2}$ „ „ 60.—

Abonamentele se primesc la:

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la Librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal,
la Administrația Revistei,

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A APĂRRT:

de E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VII

Lician Blaga, M. Sadoveanu, Delavrancea, Ion
Minulescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Odobescu
Hasdeu, Al. Davila, Caton Theodorian, etc., etc.

LEI 20.—

Ed. „Ancora“ Alcalay & Calafateanu

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

DIRECTOR: E. LOVINESCU

EXISTĂ O LITERATURĂ ROMÂNĂ?

IV.

Inercarea d-lui N. Davidescu de a limita literatura popoului, care a produs pe Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc, la simbolismul d-lor Eugeniu Ștefănescu-Est sau A. Cotruș, — ne oferă prilejul unor observații generale asupra raporturilor dintre critică și literatură.

Prin ori câte forme, aparent ireconciliabile, s'ar exprima arta, ele se reduc totuși la două tipuri ce corespund unor categorii specifice de sensibilitate: tipul obiectiv și tipul subiectiv. Sub nume diferite, Nietzsche le-a găsit în tragedia greacă: de o parte extazul dionisiac, iar, de alta, contemplația apollonică. Nevoia unei sinteze, l'a făcut poate să le găsească reunite; ele există totuși ca punct de plecare al oricărei creațiuni artistice; nu se poate concepe o formă care să nu porceadă, fie din contemplația obiectivă a lumii, fie dintr'o exaltare subiectivă. În jurul acestor două axe s'a grupat deci arta tuturor evurilor: clasicismul și naturalismul prin cunoașterea lumii pe cale sensibilă; romantismul și simbolismul prin adâncirea în subiect, fie pentru a-l cerceta, fie pentru a se folosi de dânsul ca de un principiu exclusiv al cunoașterii. Idealismul lui Kant n'a rămas numai în domeniul speculației filozofice; multe din încercările de artă de azi se reclamă dela o filozofie care tăgăduiește posibilitatea cunoașterii obiective. Din moment ce lumea este reprezentarea mea, pare logic ca și arta să nu porceadă din afară ci din năuntru și să nu cunoască alte legi decât legile interioare ale spiritului creator. Expresionismul este ultima concluzie a idealismului Kantian; suprimând realitatea, așa cum o percepem prin simțuri, el o crează din nou prin elaborația pur subiectivă a artistului; suprapunerea reprezentării peste realitate devine inutilă; artistul e demiurgul propriei sale opere.

Intre reproducerea cât mai exactă a lumii pe baza unei observații amănunțite, pe care ne-a dat-o, pentru studiul omului, literatura clasică, și, pentru studiul vieții sociale, naturalismul contemporan, și ultimele producțiuni expresioniste ce nu țin seamă de natură, — se desfășoară evoluția artei prin școli și genuri diferite. Toate încercările se polarizează în jurul obiectului sau al subiectului; extremiste sau conciliante, ele sunt deopotrivă de dominate de una din aceste două tendinți ale spiritului omenesc de a reflecta prin contemplație sau de a se proiecta și a deforma: dela marmora lui Praxiteles sau miniambiu lui Herondas până la dramele lui Kaiser sau la picturile arbitrare ale expresionismului german.

* * *

În fața acestor variațiuni, multiple dar reductibile, ne rămâne să precizăm atitudinea criticei: ea nu se poate afirma decât prin comprehensiune. Înlăturând încercările extremiste, care vor să facă din artă fie o copie fotografică, fie plâsmuirea arbitrară a unui ideal estetic aruncat dincolo de natură, critica nu trebuie să procedeze prin parțialități exclusive ci să înțeleagă toate manifestările artistice oricât de contradictorii ar părea: determinate de cele două tendinți ale spiritului, ele sunt și legitime. Intre obiectiv și subiectiv s'a desfășurat ritmul tuturor mișcărilor artistice; cu dominații alternative, ambele tendințe și-au supraviețuit, ducând mai departe apriga dorință de a cuprinde o cât mai vastă omenire, sau împingând tot mai adânc temeliele artei în terenul mobil al subiectivității. Critica trebuie să fie prin esență receptivă.

Prin acest fel de a înțelege fenomenul artistic, nu putem fi *din principiu* în contra nici unei școli; constatăm numai progresul realizat în una din cele două direcții, cu ignorarea celor mai elementare adevăruri estetice: e prețul cu care se înscrie progresul în orice domeniu spiritual. Credem că evoluția artei se va face în sensul obiectivării; nu putem lua totuși o atitudine dușmănoasă chiar față de excesele principiului subiectiv. Admitem deci simbolismul; îi recunoaștem meritul în adâncirea izvoarelor lirismului; și oricât de parțială ar fi fost, acțiunea lui rămâne salutară: formulele cad, și, după eliminarea învelișurilor inutile, se prevale în pământul primitiv simburile ce va rodi.

Critica este, așa dar, o operă de acceptare inteligentă, care

nu exclude discriminarea; sub nici un cuvânt, ea nu are însă căderea de a rupe dintr'o literatură variată, dar cu o remarcabilă unitate interioară, — o modestă derivație pentru a o declara singura literatură română legată prin solidaritatea unei conștiințe artistice.

E. LOVINESCU.

OGLINZI...

In sufletu-mi, lăuntrică 'ncăpere
Cu ziduri de oglindă, prin unghere
Stă 'nchisă într'atâta strălucire
O liniște de iaz neturburat;
Și-oglinzile în goala lor privire
Aveau doar praf de lună adunat.

Când nici un gând nu tresăria 'ntre ele,
Ferestre largi de infinit iezeit
Ori lespezi de lumină paralele,
Oglinzile adâncite nesfârșit,
Iși aruncau comoara de cleștar
Și 'n luciul celorlalte reflectată,
Făcea ca 'n strâmtul lutului celar
Să strâng, din zări, nemărginirea toată...

Imagini mici prindeau acolo spor
Și'n magicul paralelism al lor
Orice s'ar fi clintit de din afară
Creștea 'n ecouri lungi de atâtea ori..
Un zâmbet într'o largă primăvară,
O lacrimă în râuri de plânsori.

O! viața, ce se sbate 'n lume — toată
Trăia 'n adâncul meu multiplicată.

...Dar pietrele răsfârngerilor sale,
Jucând între pereții străvezii,
S'au înmiit, ca 'n camerele goale
Făpturile sonorelor stafii,
Și-oglinzile-au crăpat iregular
In linii de demență strigătoare,
Iar chipul lumii — altădată clar —
Subt pōjghița lunarelor cleștare
Schimonosit și veșted îmi apare...

De-atunci poleiul lor neconținut,
 Desgărdinat de 'ntretăieri opace,
 Cojește aspru și-aspru se desface
 Ca un perete 'n toamnă coșcovit.

Ridic un ciob, privesc în el arar
 Și 'n sclipătu-i redus și fragmentar
 Văd o eșire 'ndepărtată de tunel,
 Tunelu 'n care-oiu băjbăi prin el
 Ca pe pereții înăspriți și orbi
 Să cat doar amintirea de lumine,—
 Oglinzilor ce s'au surpat în mine...

VLADIMIR STREINU

AMINTIRILE, UITAREA...

*Trec amintirile — cocori — pe cer senin...
 Uitarea — șoim regesc — gonește stolul...
 Vin altele în urma lor, și așa cum vin
 Le 'nghite și pe ele golul.*

*Cresc amintirile când anii scad...
 Trecutul se înalță ca un turn și te domină.
 Amurg. Se 'ngroupă 'n umbră culmile de brad
 Iar trunchiul în lumină.*

*Ruini sânt amintirile, ruini...
 Cetăți cu zidurile năruite
 Fântâni adânci, uitate prin grădini
 Părăginite.*

*Fântâni adânci și calme, înstelate
 Subt împletirea dărâmașilor copaci,
 Privesc nostalgic între ziduri de cetate...
 Te liniștește noapte. Trece stolul. Tac!*

*Un calm august — trec amintirile în stol —
 Cocori imenși, procesiuni pierdute...
 O șovăire în văzduh: un rotogol
 Pe cea mai tânără iubire... Lasă. lasă!. Du-te!.*

*Te du și tu, surâsul cel din urmă!...
 (Era, prînire cocori, o rândunea...)
 Sa dus și ea, grăbit, cu păsăreasca turmă:
 Un șoim regesc din urmă o gonea...*

VICTOR EFTIMIU.

PE MINE NU MĂ DOARE...

Șămă a lui Strulea avea 22 ani și-și încheiase deacum viața. Trăise mult, nici pentru sine, nici pentru alții; părăsise casa părintească încercând să-și schimbe rassa după cum își schimba meșteșugul, poposise prin multe țări și nimic nu-l oprise, deși ar fi vrut cu tot dinadinsul să intre în rostul lui...

Iarna grea, lipsurile și reumatismul l-au trântit în sfârșit, la pat.

De câteva săptămâni zăcea în odăița lui mușegăioasă dintr-o fundătură a Bucureștilor. Ninge și crivățul de rigoare șueră.

Cum nu așteptă pe nimeni priviă pe geam la troenele țugulate din curte și la jocul ninsoarei de pe vița agățată pe zidul zgrumțuros până în geam și depe cercevelele până în zid, ca să mai uite de sărăcia din lăuntru. Il enervă nepăsarea aceasta a firei pentru durerea omenească și se acoperi cu plapoma peste cap ca să nu mai vadă nimic.

Atmosfera camerei — cu mirosul ei particular de mobilă bătrână ce se macină și toate câte erau, se umpluseră nu știu cum din expresia resemnată a lui Șămă: tristă și bătrânească. Nimic nu se mai sinchisia și nu se așteptă să fie altfel: o sfârșenie ca un somn plutia peste neorânduiala urâtă.

Toate erau ciudat dar fără tradiție împerechiate: de pildă, sipetul vechiu bătut în cerouri de alamă și cu infloriturile arse cu fierul odihnea sub oglinda nouă cu ramă de bronz, icoanele vechi spânzurau pe pereți alături cu portrete împărătești noi, sobița de tuciu cu burlane de tinichea stătea alături de o etajeră plină cu cărți...

Încălzindu-se sub plapomă o veselie ușure începă să-l gâdile: întru început nici nu știa de ce e vesel și eră să-și certe nebunia, dar pe dată grăi către sine:

— „Aici nu te știe nimeni: nu simți nimic și n'ai pe nimeni aproape; te vei stinge umil și părăsit... ar fi fost poate mai original să fi lăsat în urmă păreri de rău!..

Ca să nu se compătumească și să se arate tare își răspunse tăios și sever:

— „Nu rămâne nimic pe urma mea și-mi place. Nu sunt primul ovrei care se stinge astfel!..“

Răspunsul îndrăzneț îi plăcu dar nu-l liniști: se ridică în coate, întinse brațul lungit ca un fluier și prinse de pe măsută o oglinjoară în care se privi. Străvezimea figurei de adolescent și melancolia ochilor mărunți și isteți aveau oeva de moarte; părul îi pără puțin cam prea castaniu, dinții prea urăți și lătăreți pentru gura mică, urechile clăpâuge; nimic nu-i plăcu, nici măcar mâna cu degetele lungi cum se cade s'o albă un om de neam.

— „Trebuie să te naști cu noblețea trupului pentru ca și sufletul să pășiască pe urmele lui!“ îi fu un glas straniu în ureche.

Obosit căzu iar între perne gemând de o durere seacă ce-i trecea prin mădulare ca un fereștrău.

Jalea lui multiplă de cărturar, care și-a părăsit liniștea căminului cinstit, s'a străduit și n'a îndeplinit nimic, a iubit și nu l-au iubit, a înșelat, a fost înșelat și s'a înșelat numai pe sine, n'a priceput-o nimeni, ci a stârnit totdeauna râs.

Șămă eră prea isteț ca să ru-și dea seama de starea lui: el a dorit numai, dar nu și-a pus la încercare grea voința, s'a născut vierme și a râvnit sborul șoimului, așteptând ca o soartă bună, o minune să-l mântue.

— „Dac'aș judecă mai drept, dacă m'aș putea ridica deasupra sluteniei trupului meu și a mărunțimei sufletului, poate că mi-aș da seama că frumusețea e ceva ce se șterge ca bruma vântată de pe prună și toate câte nu le-am putut ajunge ca verdele câmpului când îl pārjolesc toamnele...”.

Dar câtă răcoare mai putea pune această mângâere pe sufletul lui bubos de dureri?

— „Mai există în lume mângâere care să mă mângâe?” se întreabă și brusc schimbă tonul:

— „Nu ți-e rușine să te vaeți. Ești un dobitoc: suferi și te gândești că nu ești frumos!! Ar trebui să fii mai simplu!.. Cu cât ești mai prejos altora bine înzestrați?...”

Incercă să se preocupe de altceva, crezând că va fi mai bine: ascultă dar, innăbușindu-și gândurile.

Inseră. Vântoasa se mai liniștise și se auziau pe drum, deabia clinchetând dulce zurgălăi de sanie.

— „Ce stupid sunt!” se dojeni el subit conștient că s'a chinat toată după amiază cu ceva de care nu-și amintește măcar.

Printr'un ochiu neînghetăt al geamului se zăria șoseaua bolovănoasă de nămeți, ceiace nu-l interesă de loc. Și pentru că nu putea strivi nici un simțământ într'insul și simția că ar putea liniști tremurul său nervos Șămă hotărî să vizeze la moarte:

— „Ce poate fi dincolo de moarte?... Când dormi nu simți nimic, când mori nu simți nici atât. Pentru ce trăim dar ca să se sfârșiască într'o pietroasă nesimțire?.. Dar astea le știe oricare; eu vreau să știu altfel* își zise el, trecându-și degetele peste coastele care leșiau urât prevestitoare, pe sub pielea ildeșie.

Ideea că-l va troeni o pace desăvârșită, că nu va mai dori ce nu poate avea, va simți frumos fără să se chinuiască, va ști totul ca și cum n'ar ști nimic îl bucură că nu se mai simțea.

Craniul hăuia, ploapele oboșite se închiseră iar brațele îl căzură ca două bucăți de lut.

Eră argat în delta Dunării, în coliba unui pescar. De ce argat și nu altceva, de ce tocmai în delta Dunării, nu se întreabă nici el. De vreme ce eră bine, de ce să se mai întrebe?

Coliba avea o tindă ce slujia drept grajd pentru mărtoagă și cotigă și o odăiță strămtă și prietenoasă c'un cuptor uriaș, în care pâlăia vioiu focul. Pe podea, în coșuri de papură se sbăteau pești și se târau ca niște balauri mici racii de mare; pe o lavită sub legănarea unei candelii roșii ca o stea putredă prinsă de ta-

van cu sârmă, odihnea un lipovean; lipovenași bălai spârgeau sămburi de dovleac, rodeau coji de pește sărat, vorbeau repede frumos și mult, gospodina groasă tăia pește aruncând capetele în ceanul în care bolborosia borșul, iar burțile în tîngirea cu ulciu sfărîind.

Peretții erau plini de icoane de Iarmaroc; pe o ladă o pâine de rișcă, ibrice, o evangheliu zăceau alături cu căușe de lemn și străchini de lut săucoase de rămășiți de răcitură și borșuri grase.

Șămă se simțea stupid mulțumit că se invrednicise măcar a argăți o ființă sfântă, mulțumită și ferice dacă el nu era făptuit să fie așa. Nu cunoștea par'că pe nimeni din casă, deși îi iubiă pe toți și era încredințat că e sluga lor de multă vreme; îi umilia tăcerea lor orgolioasă, dar era mândru de umilinta lui.

Dîncolo de geamul strîmt, zăbrelit se întindeau nemărginite bălțile moeriloase, împădurite cu sălcii, rogozuri și păpuriști peste care lucia un cer roșcovan de amurg toamnăteac.

— „Așa va fi fiind delta?” și ușa se deschise scărțîind bolnavă tulburându-i visul.

Intrase gazda, o bătrână unguroaică slută, cu ochii năcleioși, cu țigara între buzele crăpate, cu glugă și pelerină până în brâu ca o vedenie din alte vremi. Aducea o cutie cu chibrituri în palma-i sbârcită, galbenă și cu vinele umflate și-l privia ciudată, pare'că-l întreba dacă n'a mai murit.

— „M-ai chemat?”

— „Nu, eu nu chem niciodată pe nimeni!”

— „A fost odinioară un jidan care a întrebat de Șămă a lui Ștrulea!”

— „Pe mine nu mă cheamă Șămă a lui Ștrulea ci Evghenie Păduraru!”

— „Așa i-am spus și eu! Spune-mi.. te... mai doare ceva?”

Il înfuria întrebarea în care vedea ascunsă presimțirea că va muri.

— „Pe mine nu mă doare nimic... niciodată!”

Răspunsurile lui repezi o supărare și mormăind aprinse lampa; apoi ieși trântind ușa...

Lumina lămpii gâlgăia ca sângele ce curge dintr'un cap destrunchiat. Fusese mai bine par'că pe întuneric.

— „Durerile sunt niște potăi ce mușcă numai în lumină!” mai zise el sentențios.

De dîncolo din odala gazdei se auziră glasuri ridicate.

— „Iar se ceartă gazda cu ginere-său!”

Răutăcioși unul și altul, gazda și ginere-său se certau mereu spârgeau străchini unul de capul celuilalt; ba ginere-său apucase chiar toporul și-i sfărâmasse tîdva, dar se vede că n'a lovit-o prea bine, căci după două săptămâni numai s'a tîmăduit.

— „Au s'o omoare fiica și ginere-său!.. E plăcut să împestrițeze podeaua cu sânge și creer!”, își zise visând voluptos cum va fi sluta bătrână pe catafalc.

— „Nu-i bine să dorești moartea cuiva!” îi muștră un glas străin care-i țiuia adesea în urechi certându-l.

— „Da, da nu-i bine! Știu și eu“.

Dar frânele visului îi scăpară și uită ce vruse. Se simți iar mulțumit...

Din vila de alături suspină o pianolă și un glas găngurit ca de porumbel... Sbughiră apoi ca o cireadă ce-și dă drumul de pe munte o mulțime de cântece vesele și aspre. Armonica își încâlca melodile cu glasuri groase și alte răgușite ale femeilor.

Muzica îi măhni altfel, nou, așa că-i păru că fusese până acum bine dispus.

Așa se cântase de mult, într'o sâmbătă seară la el acasă, în târgușor departe...

Eră copil și avea multe nădejdi și eră nădejdea neamului lor oropsit. Se aprinseseră lumânările în sfeșnicele de alamă, după bătrânescul obicei. Tat-său se întorsese dela sinagogă, ca un ovrei cuvios ce eră și fonfăia ebraic o rugă pentru belșugul săptămânei, în timp ce maică-sa răcăia prin sobă ca să fiarbă ibricul cu ceai iar băeții cântau o melodie populară.

După ce isprăvi ruga, tatăl său aprinse o lumânare de ceară împletită ca un covrig și binecuvântă extaziat Țo cupă veche de cupru verde de coceală pe dinafară și bătător în rubiniu pe dinăuntru...

Stânse apoi lumânarea cu puțin vin, strănse degetele și le duse la fiacăra lumânării, mirosi mirodeniile dintr'un vas mic de argint lucrat în filigrane cu motive asiriene și dădu fiecăru-i să guste din cupă. Rugăciunea isprăvită, băeții își reluară cântecul întrerupt.

În cântecul ăsta, Șămă simți mirosul cald al sarmalelor cu foi de viță, al fripturei de pui și al gâtului de pasăre umplut cu carne tocată.

Amintirea lui mai legă însă și altceva de acest cântec.

În noaptea aceea a mas la ei o rudă îndepărtată, care a dezertat și a fugit (chiar în acea noapte) peste graniță, de s'a așezat după multe rătăcirii la Miniapolis, în America departe, unde sufletul aventuros al lui Șămă a visat deapururi să fie.

Plecarea aceia i-a lăsat în suflet o melodie și o amăreală care-i revine și-l inveninează oridescătoari aude cântând...

Trudit, gândi glumeț și cu oarecare măhnire, deși cu totul absent de sine:

— „Lumea s'ar putea totuși schimba dacă eu aș fi sănătos și poate că și durerile ar fi atunci altfel!”

Se simți mic și slab în fața intenției pe care o bănuia cuiva care există într'insul și vrea însănătoșire. Se ghemu în perne și-și zise plângând iără lacrimi:

— „Șămă a lui Strulea, dece te mai trudești?..“

Ion Călugăru.

TOT ANIMAL

Pe dealul desfundat abia călcând
Se sue-un cal cu capul aplecat,
Pe șeaua lui nimic ; doar, spânzurat,
Oțelul unei lănci mai stă, sunând.

Și calul duce, trist, pe drumul lat
Povara lăncii grele, sângerând,
O, nu mai poartă spada fulgerând,
Viteazul care 'n lupte l'a purtat!

Și-acum, pe dealul ars, prăpăstios,
Deabia-și mai duce drumul bietul cal,
Ce parcă se gândește-adânc, sfios :

Dece-o fi omu-atât de furios
Și-n ura lui atâta de brutal ;
N'o fi și el, ca noi, tot animal?..

MIHAIL CELARIANU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

STRIGOIUL

Copilului meu.

Vă spun că am murit cu el odată
Și că ne-au îngropat într'un sicriu!
Nu credeți? Glasul meu vă pare viu?
Și fașa mea aceea de altă dată?

Gândiți că sânt nebună și nu știu
Ce spun, cu mintea mea înfrigurată?
...Și totuși sânt cu dânsul îngropată
Și 'n lume locul nostru e pustiu!

Vorbesc, mă mișc și râd la fel cu voi?
Uitați că sânt în lume și strigoi!..
Eu dorm cu el deși 's cu voi aici.

Și zilnic când vă însoțesc alaiul,
Strigoi de uriaș printre pitici,
Voi nu-mi vedeți în suflet putregaiul!

ALICE SOARE.

INCA O PASARE

Doriă ceva?.. Nu, nu doriă nimic. Nu mai putea să dorească nimic. Eră obosită... neînchipuit de obosită... și ar fi voit să nu mai știe nimic... să uite... Ce să uite?... Aproape că nu avea ce uita... Trăise așa puțin... și totuș așa mult... în lumea ei... în lumea gândurilor...

Lucră neatent la o dantelă fină, care isvoră din mâinile ei fermecate. Pe verandă eră aproape întuneric și marea mângâia treptele vilei, cu sărutări subțiri de apă. Orașul pălpâia încet din miile de lumini care se aprindeau și tăcerea și seara se strecurau îmbrățișate, pe furiș, cu pași de pisică, în orașul în care până a-dineaori eră sgomot, lumină... Zadarnic, căci oamenii le presimțeau și lor le eră frică. Deaceea, în case, în dosul geamurilor, oamenii aprindeau lumina spre a goni umbra serii și vorbeau, râdeau, spre a goni tăcerea tristă, care sperie, incremențește și uneori omoară.

Tăcerea care vorbește doar gândurilor — și gândurile omoară și ele căci sunt plâsmuite din vorbele tăcerii și tăcerea din moarte — iar moartea din întuneric — și oamenilor le e teamă de moarte și de întuneric.

Fără să-și dea seama, lucrul alunecase jos, iar pe verandă eră cu desăvârșire întuneric — lumini pălpâiau în noapte iar marea gemea dureros și profund, isbind zidurile vilei.

— Bună seara, Maria. Iartă-mă că nu am putut veni mai din vreme.

— Bună seara, Filip. Nu face nimic. Tu știi că te aștept întotdeauna. Chiar când ești lângă mine, eu tot te aștept... pentru a doua zi.

El zâmbi, se plecă și îi sărută mâinile. Ea tresări și le trase binișor.

— Ce mâini reci ai astă seară... și par'că ai tresărit... Nu ți-e bine?

— Nu, n'am nimic, Filip, n'am nimic, ți-s'a părut numai.

El se așeză pe un scăunel, la picioarele ei, ridică dantela, o puse pe măsuță. Tăceau amândoi. Noaptea cuprinsese orașul. Din mare se ridică un miros sărat, umed, sălbatec, amestecat cu aroma amară a migdalilor după țarm.

— „Maria!“

Ea nu-i răspunse nimic, dar își lăsă mâinile pe părul lui și mâinile mici, cu unghii transparente, tremurau ca două columbe albe, cu aripile desfăcute, cu ciocul de sticlă.

El se lăsă sub mângâierea abia simțită a mâinilor, neînfrâșnind să mai spună nimic, amețit de voluptatea amară și dureroasă a mângâierilor... și tăcerea iar se furișe între ei.

Târziu... târziu de tot, când stelele erau lame lungi de argint ce se prelungeau în apă, iar noaptea se pudrase cu praf albastru

târziu de tot, el își întinse brațele și o apropiă de ființa lui, amestecând de mângâierile ei subțiri.

— „Maria, și glasul îi tremură, și vorbea grăbit. Maria, ți-am spus, te-am rugat de atâtea ori, să vii cu mine... Acolo, departe în inima munților, am o casă mică pierdută în creștetul unui pisc sălbatec. Am putea sta acolo, o lună, un an, o viață, dacă nu ni s'ar uri împreună. Dece nu vrei să înțelegi că mi-e peste putință să te mai iubesc astfel?

— Nu uită, Filip, ți-am spus de atâtea ori că mie mi-e peste putință să trăiesc altfel. Nu pot să te iau altora care au intrat în viața ta, înaintea mea — și încep să plângă încet cu capul el sălbatec, pe inima lui, care bate dezordonat.

Între ei, se ivi pe neașteptate amintirea soției, a copilului, cari îl așteptau — și parcă speriați, se strânseseră mai tare, el sărutându-i lacrimile mari.

Și deodată se abătă o tăcere așa de ciudată, încât nici unul nu mai îndrăzni să-i frângă aripile.

Iar când stelele mici se prelungiră atât de mult în fundul apei, încât rămaseră acolo, tremurătoare și pierdute în adânc, el ridică ușor pe copilul acesta trist, de care se simțea legat dureros, pentru totdeauna, îl culcă pe chaise-longue îi sărută mâinile oboseite și se strecură ușor, neîndrăsnind să mai spună nici un cuvânt, plecând afară, în noapte, acolo, departe, la casa lui.

Marea se îndolă sălbatecă, în cute adânci de apă răsvrătită.

Rămasă singură, oboșită, afundată din nou în tăcerea care o cuprindea ca o apă, prinsă în firele gândurilor într'o vrajă, neputând să mai dorească nimic, își aduse aminte de dimineața aceea, de demult, când Filip îi spusese arătându-i un stol de pasări albe, ce se roteau în cercuri de lumină, de-asupra mării bronzate de soare.

— „Vezi, Maria, sunt sufletele fetelor moarte, cari s'au prefăcut în pasări“.

Deși Filip spusese mai mult în glumă, dar ea s'a gândit mult în ziua aceea la pasările albe, la sufletele fetelor moarte ce falfăiau în dimineața aceea îndepărtată, în aerul limpede.

Simți în adâncul ei un falfăit ciudat și desfăcându-și brațele, închise ochii adânci să nu vadă și se plecă deasupra verandei mult... mult... mult de tot... se plecă așa mult, încât un luntraș ce veniă dinspre larg, crezând din depărtare că după veranda vilei a căzut un evantallu de mătase albă în apă și vâsli mai repede să-l ajungă și să-l ducă în dar iubitei lui.

SANDA MOVILĂ.

GARĂ DE PROVINCIE

*Mi-e sufletul o gară mică, de provincie.
Cărămizile roșii s'au învechit și șădile sunt pline de melancolie.
Călătorii au semănat disperarea
și au plecat...
Căți or să mai vie ?*

*Totuș, băncile roase, îmi sunt dragi,
acolo, au stat vizitatori, veniți din departe,
și au privit cum trenuri molătece trec, — iluzii vagi,
răspândind bucurie și moarte.*

*Lămpile prăfuite, clipocesc noaptea, pleoape grele,
și paznicul care merge singur pe peron,
trezește, deseori, ca pe-o pasăre, plectiseala odărilor deșarte,
și, prin aer, e-un fâlfâit de aripi monotone..*

*Toamna, a dărut gării mici,
frunze de hârtie galbenă.
Șinele care se desfășoară ca niște panglici,
sunt, poate, fire din poveste, desfăcute
de iluziile, pe-alci, demult trecute.*

*S'or mai întoarce oare înapoi ?
Eram odată, doi...*

*Acum, pe marginea cărării au crescut
în loc de flori, pietre cu numere — kilometre.
Sunt aducerile-aminte, pe care-i scris
cât drum, nădejdiile au străbătut
(cine le-a trimis ?)
până la sufletul meu, gară de provincie.*

*Dela o vreme, vor sfârși toate...
Gara, cu peronul mic,
se va năruți, de vechime, de plectiseală poate.
Și atunci nu va mai fi nimic,
decât amintirea pietrelor numerotate...*

Mi-e sufletul o gară de provincie...

ILARIE VORONCA

CRONICA DRAMATICĂ

Ou un entuziasm pe care nu-l va osteni nici o adversitate — nici birul, la care teatrele particulare cred că trebuie să impue pe cronicarul de revistă ce se știe copleșit de beneficii și câștiguri, nici discontinuitatea de farmec a autorilor români, nici anarhia din repertoriul *tuturor* teatrelor bucureștene — reluăm aceste însemnări critice.

Ne susține o puternică iluzie, în fiecare seară, în fața cortinei ce se va ridica: privilegiul de a trăi, încă odată, într'un plan sufletesc, miragiul facerii unei alte lumi!..

Incepem deci și scriim cu ditere mari, cu nesăbuita-ne speranță:

1922—1923

TEATRUL NAȚIONAL

CARAGIALE: O scrisoare perdută. — SHAKESPEARE: Macheth.

VICTOR ION POPA: Ciuta.

Oa o definitivă dovadă a volatilizării omului politic care, în acelaș personajiu al d-lui Mavrodi, șade cu omul de teatru energetic, în scaunul Direcției, Teatrul Național și-a deschis stagiunea cu „*O scrisoare perdută*”, satira anti-liberală a lui I. L. Caragiale. Comedia lui Caragiale s'a vădit încă odată nemuritoare.

S'au vădit însă muritorii actorii: fi-va oare tot atât de nemuritoare *O scrisoare perdută*, după dispariția d-lor Brezeanu și Petrescu?

Macheth a dat prilej de lucru întregii mașinării teatrale. Remarcăm: geniul lui Shakespeare și pe doamna Macri-Eftimiu în rolul lady Macheth; actrița intră întreagă în acel minunat rol tragic, deși rolul e nițeluş prea larg pentru talia actriței. Ciprian e întreg în partea a doua a rolului său: dela crimă înainte. Îi hipsose mijloacele p-ntru a reda cu majestare și reculegere pe *eroul* Macheth.

Și acum ne oprim cu predilecție la *Ciuta*, lucrarea premiată de asociația criticii or dramatice, a d-lui Victor Ion Popa.

Cași ceilalți tineri autori — M. Pașcanu, Dominic, domnișoara Archip, Camil Petrescu — d. Victor Ion Popa face dovada că posedă reale însușiri dramatice. E un succes de autor.

„Cluta” e o fecioară care, desamăgită, se aruncă din înălțimea idealului ei în prăpastia morții, spre a nu fi atinsă de vânătorii de oameni. Personajul e creat cu gheață de cea mai pură calitate: e figura care va rămâne! Opinia generală e că va rămâne figura unui personaj epusodic, foarte bine redat de d. Sorreanu. (Acel personaj epusodic — un medic de provincie — trăește prin afecțiunea autorului și perfecțiunea actorului, mai mult decât printr-o complexiune sufletească și semnificație adânc umană).

Cu meșteșug scenic, trăește numai actul întâi (minus ultima scenă).

O observație din care se poate ghici vârsta autorului: personagiile simpatice (în afară de medic) estompate de literatură: eroul e completamente inexistent! Personagiile antipatice mult mai vii — prin șarjă, deci discordante cu ansamblul

Succesul de sală a fost neprecupețit: ne-am convins de acest lucru la o reprezentație destul de depărtată de premieră.

Și de-acum în colo așteptăm succesul celuilalt deplin.

TEATRUL REGINA MARIA

DON JUAN: de Victor Eftimiu — **LILIOM:** de Molnar.

Cu toate riscurile, Teatrul soților Bulandra și-a deschis porțile, oferind publicului românesc o piesă românească: *Don Juan* de Victor Eftimiu.

Precum bine observă președintele asociației criticilor dramaticei, d. Emil Fagure într-o cronică din ziarul „Lupta”; d. Victor Eftimiu are meritul extraordinar de a merge spre marile figuri, spre gravele probleme. Acest merit însă, dacă nu e complectat de însușirile poetice tot atât de mari, riscă să diminueze dar gravele probleme, marile figuri.

Iată de ce alături de ritmul iubire-moarte care caracterizează pe *Don Juanul* d-lui Eftimiu, am fi voit un mai mare dispreț pentru vulg, prin eliminarea tuturor serenadelor și a tuturor elementelor senzaționale, și un total dispreț pentru actori, prin construirea laborioasă a versurilor sau a altor frumuseți posibile,

Montarea fastuoasă a lipsit — deși se impunea. Ceiace dovedește că mediocritatea e detestabilă din toate punctele de vedere. Un repertoriu fără nici o necesitate fastuoasă, e preferabil unui regisorat escamotat.

Dar toate aceste lipsuri sunt uitate pe dată: apare în scenă d. *Tony Bulandra!*

Se cunoaște *Diavolul* de Molnar. Aceleași însușiri de spirit, fantezie, într'un plan de vulgaritate voită. Liliom, derbedeul cu suflet de orin împotriva voinței oamenilor și a dreptății divine e — prevăd protestele! — o mare creațiune, a unui mare scriitor!..

Lipsuri la regisorat; însușiri la interpret: *Tony Bulandra!*

TEATRUL MIC

PAQUEBOT TENACITY: Ch. Vildrac. — TRIUNGHIIUL: L. Verneuil.

În dramaturgia română nu s'ar fi putut găsi un echivalent piesei lui Verneuil. El ceiace ne face să acceptăm fără păreri de rău, inaugurarea unei stagiuni de teatru românesc, cu o mijlocie piesă de boulevard parisian. Piesa are patru personaje, dintre care unul comunică dela distanță, prin telefon: e totuși cel mai bine caracterizat, — și e mama care pregătește fiicei sale ordinea amanților. Amanții sunt de două feluri: de inimă și de pungă. Piesa e povestea transpunerii unui amant de inimă în amant de pungă și viceversa.

Realizarea scenică a fost o adevărată isbândă: d. Mihalescu a isbutit, cu toată masca sa caracteristică să înceapă prin a fi amant de inimă, iar d. Iancovescu prin a fi amant de pungă!..

N'am priceput însă titlul piesei: de ce Triunghi?... Piesa e intitulată *Amantul de inimă* (Amant de cœur) la Berlin s'a jucat sub titlul: *Carusel*. Intrucât e vorba de o balanță pe care o susține cu toată grația doamna Elvira Popescu, (se schimbă doar figuranții de pe talgere), piesa ar fi putut fi just intitulată: *Cântarul*.

Paquebot Tenacity de Charles Vildrac, lucrare mult superioară piesei lui Verneuil, a avut parte de altă soartă: a făcut săli goale. Căci în natură, ca și în teatru, totul se înlanțue: Charles Vildrac n'are succes pentru că Louis Verneuil a scris o piesă proastă! Vinovată este însă direcția Teatrului Mic, care nu cunoaște legile naturei.

F. ADERCA

	INSEMĂRI LITERARE	
---	--------------------------	---

Alexandru Bilciurescu: Morfil, versuri.

Tânărul colaborator al tuturor revistelor literare (cu excepția celor ce nu sunt în Capitală) care apar și vor mai apare este victima facilității sale poetice; poate scrie pe orice temă și în orice formă un număr nelimitat de versuri. Într-o broșură de 48 de pagini, scoasă destul de pripit, d. Bilciurescu își adună câteva poezii sub titlul *Morfil*, deși nu s'ar putea vedea legătura dintre ideea morții și tineretea zămbitoare a autorului. I-a

plăcut totuși d-lui Bilciurescu să-și oprească mai stăruior facilitatea asupra morții, după cum mâine își va opri-o asupra vieții. Titlul viitorului volum anunțat pe copertă: *Fil ferictrea mea!* ne arată, dealtfel, de pe acum că nu trebuie să ne îngrijorăm de soarta tânărului poet; smuls din brațele morților, el și-a și găsit fericirea.

Asupra conținutului broșurii nu credem că trebuie să insistăm prea mult: e destul să spunem că în versuri de un prozaism uneori voit, d. Bilciurescu vrea să ne prindă

nota comică legată de orice inmormântare. Pentru caracterizarea genului, cu toate riscurile lui, desprindem una din poezii, caracteristică deși nu cea mai bună:

BALADA OMULUI CARE-A MURIT

*El a murit, el a murit,
Și l-au bocit, și l-au bocit...*

*Și-au comandat, și-au comandat
Un coșciug, și n el l-au pus;
În haine negre s'au îmbrăcat,
Și-apoi l-au pus... apoi l-au dus.
La cimitir au venit mulți.*

*Un tânăr domn, dintre cei calți,
După ce popa a cântat,
Într'un discurs, a spus:*

*„Păcat
Că pierdem un om eminent
„Plin de viață și talent!...”*

*...Incolo, multe flori. Și l se
Aduseseră chiar coroane, pe care
„Regrete eterne” și alte cuvinte
Cu slove de aur, fuseseră scrise...*

Mihail Sadoveanu *Strada Lăpușneanu, cronică din 1917*. Nu știu dacă tinerii mai citesc ultimele volume ale d-lui Mihail Sadoveanu: oamenii din generația mea nu-l mai urmăresc pe scriitor de vre-o zece ani. Nu că nu ne-ar da și acum, poate, unele povestiri admirabile; dar le cunoaștem specia frumosului și limitele pe care le-a umplut dela început talentul povestitorului. Am citit totuși *Strada Lăpușneanu*, cu speranța unui progres; în primul său roman *Floare ofilită*, d-nul Sadoveanu

era atât de nefericit, încât se putea nădăjdi ca în cincisprezece ani, prin experiența vieții și a scrisului, să fi evoluat.

Speranța ne-a fost înșelată. Scriitorul ne dovedește aceeași incompetență în tot ce privește analiza psihologică a oamenilor mai civilizați și în tot ce e viață socială. Sub acest raport d. Sadoveanu a rămas încă la desaturile liniare ale copiilor de școală. Romanul nu poate fi deci accesibil acestui mare poet al țării moldovenești și al naturilor primitive; orice evadare spre genuri mai complicate, și ca psihologie și ca viață, nu poate duce decât la încercări penabile ca *Strada Lăpușneanu*.

Reviste noi: Vom începe cu o enumerare. Au reapărut: *Sburătorul, Năzuința, Gândirea, Hiena, Facla*; au apărut *Țara nouă, Se zice, Clopotul*; se mai anunță alte câteva reviste. Toamna aceasta e deosebit de darnică față de literele române; împărțitoare, obișnuit, de iluzii literare, s'a întrecut pe sine; fiecare scriitor și, mai ales, fiecare polemist aspiră să-și aibe revista.

Criza tiparului e insuportabilă; criza cititului e îngrijorătoare. Nu înseamnă nimic; fiecare crede că posedă formula unică prin care va frânge incantațiunea ce planează asupra tuturor întreprinderilor culturale. Experiența nimănui n'a servit altuia: hai să scoatem deci o nouă revistă! Unele acopăr poate numai interese personale; cele mai multe dintre reviste pleacă însă dintr'un idealism ireductibil. Averi întregi (și e averea săracului!) se mistue astfel în pântecul acestui Moloh, ce dă afară o hârtie tipărită, pe care publicul, setos de alte plăceri sau mușcat de alte nevoi, nu vrea s'o citească.

CRITICE

VOL. I. — Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Elena Farago, I. Minulescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Oct. Goga, I. A. Bassarabescu, C. Sandu-Aldeal, Contesa de Noailles.

LEI 8.—

VOL. II. — Pe drumul Eladei, Matilde Serao, Emile Faguet, Benvenuto Cellini, J. J. Weiss, Fogazzaro, M. Sadoveanu, P. Cerna, Oct. Goga, D. Anghel, etc.

LEI 8.—

VOL. III. — Victor Eftimiu, St. O. Iosif, Em. Gârleanu, Coșbuc, Oct. Goga, Al. Macedonski, D. Anghel, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, V. Alecsandri și antichitatea latină, Carlo Goldoni, Henri Bataille, etc.

LEI 10.—

VOL. IV. — **Revizuri literare**: Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea, N. Iorga, I. Al. Brătescu-Voinești, Al. Vlahuță, Poezia populară, Literatura „Semănătorului”, etc.

LEI 12.—

VOL. V. — L. Rebreanu, Duiliu Zamfirescu, Elena Farago, T. Maiorescu, Chendi, Carmen Sylva, Vissarion, Rotică, Literatura Ardealului, Shakespeare, Ibsen, Eschil, Euripid, etc.

LEI 14.—

VOL. VI. — Al. Macedonski, Hortensia Papadat-Bengescu, Gala Galaction, Oct. Goga, N. Iorga, Mihail Dragomirescu, T. Argezi, D. D. Pătrășcanu, C. Stere, G. Lazăr, Anticipații literare etc.

LEI 15.—

VOL. VII. — Al. Odobescu, B. P. Hașdev, Al. Davila, I. Minulescu, Lucian Blaga, Hortensia Papadat-Bengescu, Caton Theodorian, Delavrancea, Alfred Moșoiu, Băcovia, T. Argezi, Victor Eftimiu, F. Aderca, B. Fundoianu, Em. Bucuța, Literatura și viața, Anticipații literare, Literatura și războiul, etc. etc.

LEI 20.—

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

== 41, STRADA LIPSCANI, 41 ==

Sucursale: BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110
In țară: Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-
Mare, Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești,
Craiova, Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dame și Domni

==== Prețuri mai eficiente ca oriunde ====

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'a descis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale: Oradea-Mare, Lugoj

MĂȚĂSURI :: LENA JURI

PÂNZETURI :: ARTICOLE

DE MARIAJ :: GALANTERIE

Mare Raion de

FURNITURI DE MODE

INCĂLȚĂMINTE etc.

Prețurile excepționale

Gustați delicioasele

produse ale

BONBONERIEI :: ♦ ♦ ♦

♦ ♦ ♦ RENAISSANCE

cari se pălesc în detalii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

En Gros la Fabrica

STR. POPA-TATU, 45